

УДК [(657.05: 351.863)(048.83)]

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ЛАРИСА ГНИЛИЦЬКА,

канд. екон. наук, професор
кафедри обліку підприємницької
діяльності ДВНЗ «Київський
національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

У статті з'ясовано місце і роль економічної безпеки в сучасній системі наукових знань, досліджено її понятійний апарат, проаналізовано еволюцію становлення та розвитку, розкрито методологічне підґрунтя формування науки про економічну безпеку підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, узгодженість економічних інтересів, загрози внутрішнього та зовнішнього середовища, діяльнісний підхід у тлумаченні економічної безпеки, методологія досліджень економічної безпеки підприємства.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічна безпека є необхідною умовою існування будь-якого підприємства, вона забезпечує захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та є підґрунтям стійкого функціонування. Підвищена увага суспільства до проблем економічної безпеки обумовлена посиленням загроз, спричинених невизначеністю, що об'єктивно існує у будь-якому суспільстві, зростанням впливу людського чинника на економічні процеси та загостренням протиріч у стосунках між економічними суб'єктами, що проявляється у різних формах недобросовісної конкуренції та партнерства.

Структура економічних злочинів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та партнерством досить різноманітна. Так, у 2011 р. 23% опитаних підприємств заявили, що постраждали від недобросовісної конкуренції, 43% респондентів регулярно у своїй діяльності зіштовхуються з шахрайством у сфері стосунків з клієнтами (покупцями), а 28% опитаних зазначають, що найсуттєвіші загрози їх діяльності викликані недобросовісною поведінкою посередників і постачальників [1].

На відміну від попередніх років, які відзначалися незначною часткою економічних злочинів, скоєних співробітниками підприємства (38%), у 2011 р. частка злочинів, спричинених діями персоналу, становила вже 72% [1]. При цьому простежується тенденція, що розміри шахрайства, скоєні співробітниками, спричиняють більший збиток, ніж зловживання зовнішніх суб'єктів.

Для того щоб забезпечити собі стійке функціонування та динамічний розвиток, суб'єкти господарсь-

кої діяльності змушені відшукувати механізми швидкої адаптації до сучасних умов господарювання. Проте практичне забезпечення стійкого функціонування потребує насамперед наукового обґрунтування змісту економічної безпеки та завдань, які вирішують фахівці з економічної безпеки.

Гносеологічне коріння категорії «**економічна безпека**» проявляється через розгляд взаємозв'язку між розвитком і безпекою, що має складний діалектичний характер. Категорія розвитку імпліцитно містить у собі категорію безпеки, без якої не може існувати. Тому розвиток та безпека – це дві сторони загального процесу життя суспільства, а отже, і існування підприємства, що функціонує в цьому суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші наукові публікації в світі, що стосуються економічної безпеки підприємства, датуються серединою 70-х років ХХ століття. Однак найбільший інтерес до цієї проблематики виник наприкінці 80–90 років. Саме в цей час з'являються перші публікації, в яких робляться спроби систематизувати розпорошені знання в цій сфері і надати їм вигляду єдиної теорії. В результаті цього сформувалася самостійна наука, яка визначає проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства – *екосесент* (від англ. *economic security of enterprise*).

Відтак, **наука про економічну безпеку підприємства** – це сукупність знань, що поєднують різні концепції економічної безпеки, її категоріальний апарат, методологію, а також цілі, технології й методи забезпечення економічної безпеки.

В Україні перші наукові розробки, присвячені проблемам забезпечення економічної безпеки

суб'єктів господарської діяльності, почали з'являтися лише на початку 2000-х р. та за перше десятиріччя XXI ст. набрали значних обертів щодо теоретичного обґрунтування та прикладних розробок у висвітленні питань, пов'язаних зі стійким функціонуванням вітчизняних суб'єктів господарювання. До найсерйозніших досліджень у цьому напрямі слід віднести праці Г. Козаченко та В. Пономарьова, О. Ляшенко [2], О. Кравчука та П. Кравчука [3], О. Кириченка, П. Пригунова та ін. [4], А. Єпіфанова та ін. [5], О. Ляшенко [6], В. Франчука [7], де з позицій системного підходу здійснено спробу визначення сутності економічної безпеки, побудови механізму її забезпечення та оцінювання досягнутого підприємством стану безпеки.

Невирішені раніше питання загальної проблеми. Проте, незважаючи на значний доробок вітчизняних та зарубіжних фахівців в галузі економічної безпеки підприємства, теоретична база для формування концептуальних основ останньої має недостатній ступінь вивчення, що обумовлює необхідність розробки теоретико-методологічних засад гарантування безпечного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання.

Основу будь-якої науки взагалі та науки про економічну безпеку підприємства зокрема складає понятійний апарат. Разом з тим, у сучасній науковій

думці існують різні точки зору на визначення як самої категорії «економічна безпека підприємства», так і суміжних з нею понять: «система економічної безпеки підприємства», «забезпечення економічної безпеки підприємства», що суттєво гальмує процес формування теоретичних засад безпечного функціонування підприємства та зумовлює необхідність подальшого вдосконалення понятійного апарату.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Неусталеність понятійно-категоріального апарату науки про економічну безпеку пов'язана передусім з тим, що категорія «економічна безпека підприємства (суб'єкта господарювання, суб'єкта господарської діяльності)» порівняно недавно з'явилася в понятійному апараті економічної науки. І як усяке нове поняття, вона ще не має загальновизнаного тлумачення, адже не існує єдиної думки вчених у сфері економічної безпеки щодо змісту цього терміна.

Узагальнення поглядів окремих науковців на сутність категорії «економічна безпека підприємства» (табл. 1) дало змогу простежити еволюцію підходів у її розумінні та обґрунтувати необхідність переходу від розуміння економічної безпеки лише як стану захищеності підприємства від впливу загроз, чи стану найбільш ефективного управління ресурсами, до її визначення як процесу, що забезпечує стан безпеки.

Таблиця 1

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

№ з/п	Автор	Визначення
<i>Стан господарюючого суб'єкта, що характеризується високим ступенем захищеності від існуючих небезпек та загроз</i>		
1	Шваб Л. [8, с. 538]	Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути виниклі загрози або пристосуватися до наявних умов, що негативно впливають на його діяльність
2	Бендіков М. [9, с. 8]	Економічна безпека – це захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз
3	Ковальов Д., Сухорукова Т. [10, с. 49]	Економічна безпека – захищеність суб'єкта господарювання від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози, або пристосуватись до існуючих умов, що не відбиваються негативно на їх діяльності
<i>Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для стабільного функціонування підприємства</i>		
4	Фоміна М. [11, с. 11]	Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації загроз, забезпечення ефективного і стабільного функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах
5	Шевельов А., Шевельова С. [12, с. 68]	Економічна безпека підприємства – це такий його стан, за якого при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів підприємство домагається упередження, ослаблення чи захисту від існуючих небезпек та загроз та забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та підприємницького ризику
6	Олейніков Є. та ін. [13, с.129]	Економічна безпека – це стан найефективнішого використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах сьогодення і в майбутньому

№ з/п	Автор	Визначення
<i>Захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечується системою заходів спеціального, фінансово-економічного, організаційного й соціального характеру</i>		
7	Єпіфанов А. та ін. [5, с. 25]	Під економічною безпекою слід розуміти здатність підприємства ефективно та стабільно здійснювати свою господарську діяльність шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання ресурсів підприємства та нівелювати вплив негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища
8	Шликов В. [14, с. 138]	Економічна безпека підприємства – стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз
<i>Стан виробничих відносин і організаційних зв'язків, при яких забезпечується стабільність функціонування та прогресивний розвиток підприємства</i>		
9	Белоусова І. [15, с.17]	Економічна безпека підприємства передбачає стійкий, тобто збалансований безупинний та сталий розвиток, що досягається за допомогою використання усіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам), забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому
10	Камлик М. [16, с. 38]	Економічна безпека суб'єкта підприємницької діяльності є таким станом розвитку господарюючого суб'єкта, який характеризується стабільністю економічного й фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних чинників та протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності
11	Іванілов О. [17, с. 655]	Економічна безпека – стан соціально-технічної системи підприємства, який дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту
<i>Забезпечення умов збереження майна та комерційної таємниці</i>		
12	Дикий А. [18, с. 7]	Під економічною безпекою підприємства розуміють стан збереження його майна та інформації відповідно до обраної стратегії та принципу безперервності діяльності
13	Соколов Я. [19, с. 523]	Економічна безпека підприємства – забезпечення умов збереження комерційної таємниці та інших секторів підприємства

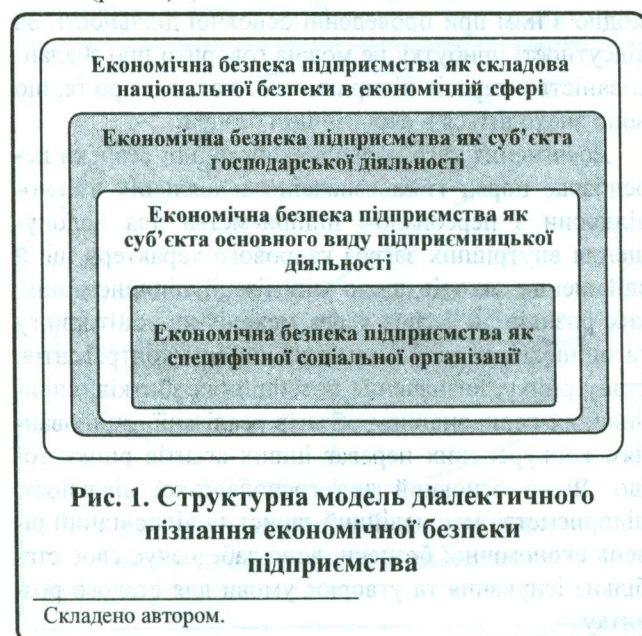
Узагальнено автором.

Це дало можливість виокремити *діяльнісний підхід* у тлумаченні *економічної безпеки підприємства*, яка розуміється як результат здійснення превентивних дій суб'єктами забезпечення безпеки на основі вживання сукупності взаємопов'язаних обліково-аналітичних і контрольних технологій з метою оптимізації використання корпоративних ресурсів та узгодження інтересів усіх груп стейкхолдерів, що сприятиме нівелюванню впливу загроз стабільній діяльності підприємства.

Таке визначення економічної безпеки підприємства обґрунтоване комплексністю завдань, виконання яких сприяє підтриманню стійкого та ефективного функціонування підприємства. Серед них:

- 1) моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища з метою виявлення та упередження загроз діяльності підприємства;
- 2) контроль за ефективним використанням корпоративних ресурсів суб'єкта господарської діяльності;
- 3) підтримання збалансованості інтересів усіх груп зацікавлених осіб як в середині підприємства, так і поза його межами.

Для вдосконалення сутнісного наповнення категорії «економічна безпека підприємства» з позицій узгодження інтересів та нейтралізації загроз запропоновано розглядати економічну безпеку як багатоврівневу структуру, що представлена у вигляді «мішени» (рис. 1).

Кожна з цих складових має свої можливості формування зовнішніх і внутрішніх загроз для діяльності підприємства та передбачає напрями узгодження інтересів, що істотно впливає на використання методів забезпечення безпеки.

Економічна безпека підприємства як специфічної соціальної організації визначається самою природою підприємства як соціальної системи. Вона характеризується узгодженістю інтересів підприємства та найманого персоналу, що має різний професійний та соціальний статус, різну мотивацію до якісного виконання покладених на нього обов'язків. Відтак, основні завдання економічної безпеки на цьому рівні полягають у забезпеченні умов для підвищення рівня надійності та лояльності персоналу підприємства, оцінюванні стану задоволеності персоналу заробітною платою, морально-психологічним кліматом.

Діяльність фахівців з економічної безпеки при забезпеченні даного рівня безпеки спрямована на мінімізацію загроз з боку персоналу підприємства, який одночасно може бути як об'єктом захисту, так і загрозою діяльності підприємства.

Економічна безпека підприємства як суб'єкта основного виду підприємницької діяльності визначається ефективністю здійснення цього виду діяльності. Відповідно до національного законодавства *основна діяльність* – це діяльність, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), яка є визначальною метою створення підприємства і забезпечує основну частину його прибутку. Відтак, безпечність основного виду діяльності характеризується сумою прибутку, який є мірилом узгодженості інтересів підприємства з інтересами внутрішніх і зовнішніх суб'єктів, що вступають у взаємодію з ним при проведенні основної діяльності. За відсутності прибутку не можна говорити про збалансованість інтересів підприємства, а отже, і про те, що воно знаходиться в економічній безпеці.

Досягнення такого рівня економічної безпеки передбачає поряд із забезпеченням лояльних взаємовідносин з персоналом підприємства для недопущення внутрішніх загроз кадрового характеру ще й здійснення заходів щодо мінімізації підприємницьких ризиків та загроз через механізми моніторингу та оцінювання економічної надійності контрагентів, стану ринку, визначення потенційних збитків, спричинених невиконанням обсягів реалізації, оцінюванням конкурентних переваг інших агентів ринку тощо. Якщо основний вид господарської діяльності підприємства має надійний захист та відповідний рівень економічної безпеки, воно забезпечує своє стабільне існування та утворює умови для сталого розвитку.

Економічна безпека підприємства як суб'єкта господарської діяльності обґрунтована визначенням ролі та місця підприємства в системі суспільно-виробничих відносин. На цьому рівні завданнями економічної безпеки крім сприяння отриманню підприємством прибутку є ще й протидія недобросовісній конкуренції, корупції, рейдерству, організація захисту інтересів засновників підприємства, його акціонерів.

Крім того, економічна безпека підприємства як суб'єкта господарської діяльності показує наскільки безпечними є господарські взаємовідносини з даним підприємством зовнішніх контрагентів (постачальників – щодо сплати за поставлені товари чи послуги, кредиторів – щодо вчасного повернення наданих їм грошових коштів, інвесторів – щодо отримання дивідендів на вкладений капітал). Тому досягнення економічної безпеки на цьому рівні характеризуватиметься високими показниками ліквідності та платоспроможності підприємства, його фінансової стійкості та ефективності діяльності.

Економічна безпека підприємства як складова національної безпеки в економічній сфері показує місце підприємства в системі економічних показників галузі, регіону, держави. Основними оцінюючими показниками цього рівня економічної безпеки будуть узагальнюючі показники, що характеризують діяльність підприємства в цілому, які зібрані у відповідних формах фінансової звітності, встановлених і затверджених на державному рівні.

Відсутність в економічній теорії системного уявлення про економічну безпеку породжує підвищену увагу до методологічного обґрунтування цього явища, адже для розв'язання проблематики економічної безпеки недостатньо суто економічних досліджень. Це потребує міждисциплінарного вивчення проблем економічної безпеки підприємств, що передбачає імплементацію в систему економічних методів і принципів організації економічних досліджень, прийомів і методів, характерних для психології, соціології, безпекознавства (сек'юритології), правознавства тощо.

Такий підхід обґрунтований тим, що майже у кожній науковій галузі розглядаються проблеми безпеки (національної, кадрової, технічної, інформаційної) і кожна із цих проблем прямо або побічно впливає на стан економічної безпеки підприємства. При цьому для їх розв'язання та одержання нових знань у сфері економічної безпеки застосовують методологічні підходи, характерні для досліджень за відповідною галуззю науки: економічні в економічних науках, технічні в технічних науках, соціологічні в соціологічних науках тощо.

Підтвердженням такої думки є аналіз паспортів наукових спеціальностей різних галузей наук та дисертаційних робіт, що розкривають проблематику економічної безпеки, захищених як в Україні, так і за кордоном.

Окремим перетинам досліджень, наприклад економічної безпеки та інноваційного розвитку, приділено увагу в працях С. Шкарлета; вивченню економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності – в роботі А. Воронкової; представленню економічної безпеки підприємства як логістичної системи – в дисертації В. Алькеми; розвитку методології менеджменту при забезпеченні економічної безпеки – в наукових розробках Л. Гончаренко, Є. Олейникова, О. Ляшенко та ін.

Отже, дослідження проблем економічної безпеки як окремої наукової галузі мають комплексно охоплювати методологію всіх наукових галузей, що містять проблематику безпеки. При цьому підґрунтям їх проведення повинні стати методичні прийоми всіх наук при домінуючих економічних методах досліджень. Наприклад, поряд з моделями фінансового аналізу при діагностиці стану та рівня безпеки можуть використовуватись соціологічні, психологічні, правові або інші види досліджень. Тільки їх поєднання уможливить отримання нових знань, які відноситимуться не суто до економіки чи управління, а до економічної безпеки як окремої наукової галузі.

Незважаючи на те, що економічна безпека підприємства є інтегральним показником стану економічних стосунків між окремими суб'єктами господарювання та визначальною складовою національної безпеки, механічно переносити проблематику досліджень, яка стосується національної безпеки чи окремої галузі економіки, на рівень господарських одиниць не доцільно. Відтак, для розуміння проблематики досліджень, пов'язаних з економічною безпекою підприємства як окремою галуззю наукових знань слід звернутися до паспорта наукової спеціальності 21.04.02. «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності», де зазначено, що основними напрямками наукових розробок у цій царині знань є:

- ◆ теорія й методологія досліджень систем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;
- ◆ критерії, показники й індикатори стану системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності та оцінка її ефективності;
- ◆ управління системою економічної безпеки су-

б'єктів господарської діяльності;

- ◆ контроль, моніторинг і діагностика стану системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

- ◆ організаційне забезпечення функціонування й розвитку системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

- ◆ стратегія розвитку системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності в Україні;

- ◆ економічна безпека суб'єктів господарської діяльності як складова частина національної безпеки держави;

- ◆ захист комерційної таємниці й інтелектуальної власності в системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

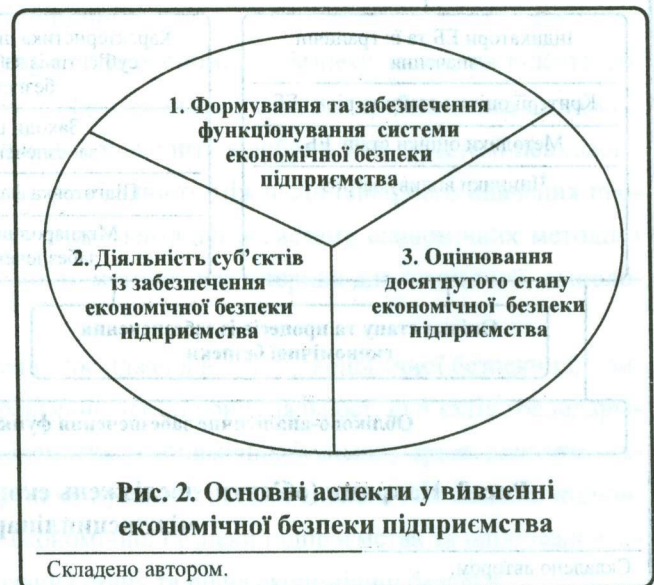
- ◆ фінансово-економічне й кадрове забезпечення системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

- ◆ технології системи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

- ◆ інформаційно-аналітичне забезпечення системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

- ◆ витрати і фінансові результати діяльності служби безпеки суб'єктів господарської діяльності.

Наукові проблеми, які вирішуються при проведенні досліджень в галузі економічної безпеки підприємства, є складними й багатовекторними. Вони охоплюють практично всі сторони діяльності суб'єктів господарювання і передбачають розгляд проблематики економічної безпеки у трьох взаємозалежних аспектах (рис. 2).

При розгляді *першого аспекту* економічної безпеки необхідно особливу увагу приділити глибокому розумінню того, якою повинна бути сучасна система економічної безпеки підприємства щоб ефективно протидіяти несприятливим чинникам його внутрішнього й зовнішнього середовища. Тому перед вітчизняними науковцями гостро постає проблема визначення принципово нового підходу до дослідження сутності системи економічної безпеки та складових її забезпечення (про що йтиметься в наступних публікаціях).

Другий аспект досліджень економічної безпеки розглядає діяльність суб'єктів із забезпечення економічної безпеки в межах системи економічної безпеки підприємства. Така діяльність представляє вид професійної діяльності, що визначає комплексне використання кадрових і матеріально-технічних ресурсів, а також технологій, форм і методів протидії ре-

льним і потенційним загрозам економічній безпеці суб'єкта господарської діяльності.

Третій аспект у вивченні економічної безпеки передбачає оцінювання її стану. Якщо підприємство стабільно працює й розвивається, то воно має високий рівень економічної безпеки. Якщо у підприємства є проблеми з партнерами й конкурентами, з контролюючими державними органами, якщо воно перейшло від режиму стабільної роботи до стагнації, піддається "рейдерським атакам", має проблеми з персоналом, можна говорити про низький рівень чи повну відсутність економічної безпеки.

Кожний із зазначених аспектів характеризується проблематикою досліджень, розв'язання яких потребує відповідного інформаційного забезпечення. Напрями досліджень економічної безпеки (ЕБ) підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення наведено на рис. 3.

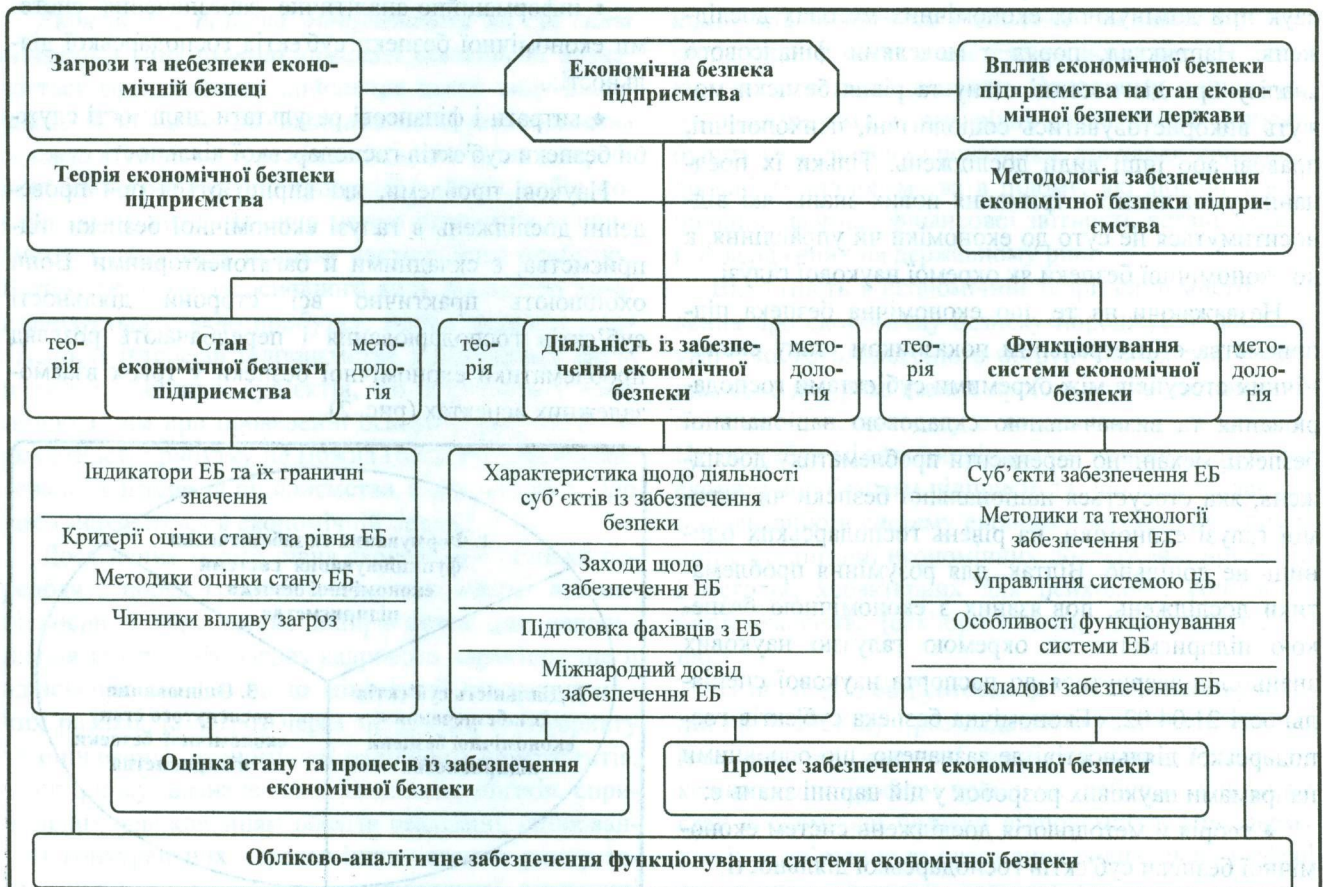

Рис. 3. Напрями (об'єкти) досліджень економічної безпеки підприємства в контексті міждисциплінарних досліджень

Складено автором.

Запропонований на рис. 3 підхід до досліджень економічної безпеки дає змогу розглядати проблеми економічної безпеки в трьох наукових спеціальностях. Зокрема, питання, пов'язані з організацією процесів із забезпечення безпеки та діяльністю суб'єктів щодо їх здійснення, трактуються як одна із функцій управління підприємством, що потребує відповідного забезпечення та оцінювання діяльності з позицій витрат та отриманих вигід, що може розглядатися як окремий напрям досліджень в науковій спеціальності

08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Обліково-аналітичні технології забезпечення економічної безпеки, а також оцінювання її стану на певну дату досліджуються як напрями наукових знань за науковою спеціальністю 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Водночас проблеми організації системи економічної безпеки та її забезпечення стосуються наукових досліджень за спеціальністю 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності».

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дають можливість сформулювати низку узагальнюючих теоретичних положень, які характеризують зміст економічної безпеки як багатоаспектної економічної категорії, що потребує наукового обґрунтування.

1. Підвищена увага суспільства до проблем економічної безпеки обумовлена насамперед посиленням загроз і ризиків у суспільно-політичному й економічному житті, що мають глобальний характер. Тому перед науковцями постає нагальне завдання формування теорії економічної безпеки підприємства, що дала б змогу здійснити наукове обґрунтування її змісту та завдань, які мають вирішувати фахівці з економічної безпеки.

2. У сучасному розумінні наука про економічну безпеку підприємства – це сукупність наукових знань, що поєднують різні концепції економічної безпеки, її категоріальний апарат, методологію досліджень. Попри це понятійно-категоріальний апарат економічної безпеки підприємства є неусталеним, а його змістовне наповнення – незавершеним. Узагальнення теоретичних підходів до сутності економічної безпеки підприємства дало змогу пояснити її еволюцію і обґрунтувати необхідність переходу від семантичної та статичної фаз у розумінні економічної безпеки (які визначаються як стан захищеності підприємства від впливу загроз, чи стан найбільш ефективного управління ресурсами) до динамічної фази, що характеризується ефективністю здійснення процесів із забезпечення такого стану.

3. Аналіз методологічного підґрунтя формування науки про економічну безпеку засвідчив відсутність системного уявлення про неї в сучасній економічній теорії. Це пов'язано з тим, що проблематика економічної безпеки виходить за межі суто економічних досліджень і знаходить відображення в системі психологічних, соціологічних, юридичних наук. Відтак, доведено необхідність міждисциплінарного вивчення проблем економічної безпеки підприємств, що передбачає імплементацію в систему економічних методів і принципів організації економічних досліджень, прийомів та методів, характерних для психології, соціології, безпекознавства, правознавства тощо.

4. Наукові проблеми, які вирішуються при проведенні досліджень в галузі економічної безпеки підприємства, складні й багатовекторні. Вони охоплюють практично всі сторони діяльності суб'єктів господарювання. Відтак, обґрунтовано доцільність розгляду проблематики економічної безпеки у трьох взаємозалежних аспектах: *перший* – організація та забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства; *другий* – організація процесів із забезпечення економічної безпеки підприємства та оцінювання діяльності суб'єктів, що їх здійснюють; *третій* – оцінювання стану та рівня економічної безпеки.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Всесвітній* огляд економічних злочинів [Електронний ресурс]: за даними міжнародної консалтингової агенції PwC. – Режим доступу: www.pwc.com/ua
2. *Козаченко Г.В.* Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
3. *Кравчук О.Я.* Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: [монографія] / О.Я. Кравчук, П.Я. Кравчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 256 с.
4. *Управління фінансово-економічною безпекою*: [навч. посібник] / [О.А. Кириченко, П.Я. Пригунов, Л.В. Гнилицька та ін.]. – К.: Дорадо – Друк, 2010. – 480 с.
5. *Єпіфанов А.О.* Фінансова безпека підприємств і банківських установ: [монографія] / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
6. *Ляшенко О.М.* Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2011. – 400 с.
7. *Франчук В.І.* Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: [монографія] / В.І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.
8. *Шваб Л.І.* Економіка підприємства: [навч. посібник] / Л.І. Шваб. – К.: Каравела, 2007. – 584 с.
9. *Бендиков М.А.* Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М.А. Бендиков // Консультант директора. – 2010. – № 2. – С. 7–13.
10. *Ковалёв Д.* Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалёв, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 2004. – № 10. – С. 48–52.
11. *Фоміна М.В.* Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: [монографія] / М.В. Фоміна. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
12. *Шевелев А.Е.* Риски в бухгалтерском учете: [учеб. пособие] / А.Е. Шевелев, Е.В. Шевелева. – [2-е изд.]. – М.: КНОРУС, 2011. – 304 с.
13. *Экономическая и национальная безопасность*: [учебник]; под ред. Е.А. Олейникова. – М.: «Экзамен», 2005. – 768 с.
14. *Шлыков В.В.* Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В.В. Шлыков. – СПб: Алтея, 1999. – 315 с.
15. *Белоусова І.А.* Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: [монографія] / І.А. Белоусова. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
16. *Камлик М.І.* Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект: [навч. посібник] / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
17. *Іванілов О.С.* Економіка підприємства: [підручник] / О.С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
18. *Дикий А.П.* Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / А.П. Дикий. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 21 с.
19. *Соколов Я.В.* Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. – М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

В статье определены место и роль экономической безопасности в современной системе научных знаний, исследован ее категориальный аппарат, проанализирована эволюция становления и развития, раскрыта методологическая основа формирования науки об экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, согласование экономических интересов, угрозы внутренней и внешней среды, деятельностный подход в обосновании экономической безопасности, методология исследований экономической безопасности предприятия.

The paper found the place and role of economic security in the modern system of scientific knowledge, investigated conceptual apparatus, and analyzed the evolution of development, revealed methodological foundations of the science of the formation of economic security.

Keywords: economic security, consistency of economic interests, threats to internal and external environment, activity approach in the interpretation of economic security, the research methodology of economic security.